

Ny-i részén, az ún. Törökfái-dűlő DK-i peremén található. A területen 2008 szeptemberében végzett terepbejárással azonosították a mezőgazdasági munkálatokkal bolygatott lelőhelyet, amelynek nagyságát közel 8000 m²-re becsülték.

A lelőhelyen a Kulturális Örökségvédelmi Szakszolgálat munkatársai által ellátott régészeti munkálatok két ütemben folytak. 2008. december 10. és 2009. április 8. között Czifra Szabolcs és Wilhelm Gábor a terület Ny-i felén, míg 2009. szeptember 16. és november 30. között Zsoldos Attila a lelőhelyet érintő tervezett vasúti nyomvonalon végzett megelőző feltárást. Az első ütem 57 967 m²-t érintett, amelyen 478 objektumot és 668 stratigráfiai egységet azonosítottunk. 2009 őszén a lelőhely vasúti nyomvonala eső K-i részletét, valamint a települést kerítő árok D-i szakaszát tártuk fel: 161 objektumhoz köthető 307 stratigráfiai egységet bontottunk ki, a feltárt terület nagysága 12 628 m² volt.

Az előzetes terepbejárások során lokalizált szarmata emlékmennyel szemben a megelőző feltárások alkalmával döntően Árpád-kori jelenségek kerültek napvilágra. Az Árpád-kori település nagyjából egy É-D-i tájolású, szabálytalan négyzetes alapú területen fekszik, melyen két párhuzamos, ÉNy-DK-i irányú homokhát fut végig, a kettő között, nagyjából a közepén, egy Ny-K-i fekvésű völgygel tagolva. A falu közel 340 m hosszan terült el, mind az É-i, mind a D-i végét, ill. a Ny-i szélét is lehatároltuk. A települést kerítő árok ívéből kikövetkeztethető, hogy megközelítőleg 300–320 m széles sávban húzódnak. A feltárás során a számításaink szerint 10–11 hektáros lelőhely nagyjából hányadát, közel 60–65%-át kutattuk.

A telepen közel 40 épület került elő, jellemzően a magasabb részeken, a kerítőárok közelében. A házak néhol utcaszerű rendszert alkottak, de nem jellemző a szabályos eloszlás. Az épületek a korszakban megszokott négyszögletes, félig földbe ásott, tapasztott padlójú, épített kemencés típusúhoz tartoztak. A többségükben a rövidebb oldalak közepén leásott egy-egy oszlophely utalt a tető szerkezetére. Néhány esetben megfigyelhető volt az épületek környezetében futó kerítőárok, ami a korabeli portát övezhette. A házak mellett külső kemencék is felszínre kerültek, viszonylag alacsony számban. A területen számos méhkas alakú tárolóvermet is feltártunk, melyek a legtöbb esetben elkülönülő csoportokat alkottak. Érdekes, hogy főként egy tengelyen, sorban helyezkedtek el.

A dombok közötti, mélyen fekvő térségben kerültek elő a település vízellátását szolgáló kutak és az állattartó karámok. Eddigi munkánk során 10 vízellátást szolgáló jelenséget dokumentáltunk, melyek közül háromban famaradványokat is találtunk. Egy kút aljából ácsolt deszkaszerkezetes kútbélés maradványa látott napvilágot, míg két másikat vesszőfonattal béleltek.

A lelőhely É-i felében több esetben sikerült a házakban lévő kemencék belső építési favázának a lenyomatát is megfigyelni. Három alkalommal a kemencék

hátsó traktusából induló füstelvezető, kéményszerű jelenséget észleltünk és dokumentáltunk. Figyelemre méltó, hogy az épületeknek volt ún. „nyelük” is, ami egyes vélemények szerint a füst kivezetését is szolgálhatta, de a kemencék említett füstelvezetői ezt biztosan cáfolják.

A település keletkezéséhez két Árpád-kori pénz adhat támpontot. II. Géza (1141–1162) ezüstdenárja a terület K-i részén egy épület betöltéséből, míg egy friesachi, ERIACENSIS köriratú denár (1164–1200) a terület É-i szélénél, egy kemence előtérgödréből került elő. Ez alapján feltételezhető, hogy a falu alapítása a 12. sz. közepén már megtörtént. A településen pusztulási rétegnek nem találtuk nyomát, ami azt jelezheti, hogy már a tatárjárás előtt vagy közvetlenül azt megelőzően hagyhatták el a lakók, tehát a falu felső időhatárát 1240 környékén húzhatjuk meg.

A lelőhelyen kibontottunk még egy szabályos rendszerű, téglalap alapú objektumokból álló, ÉNy-DK-i futású, egyenes vonalú, leletanyag nélküli gödörsort is. Az érintett Árpád-kori jelenségek minden esetben vágták azokat, az analógiák alapján nem kizárt, hogy a jelenség egy bronzkori paliszád részlete lehet.

A lelőhely D-i részén, az Árpád-kori kerítőárkon kívül, részben vele párhuzamosan egy széles, többosztatú árkot azonosítottunk, amely valószínűleg azonos a közeli RL-3/4 és RL-5 lelőhelyeken megfigyelt, nagyméretű objektummal. A jelenség keletkezése bizonytalan, ugyanakkor az Árpád-kori objektumokat minden esetben felülrétegezte.

A leletek a KÖSZ szegedi regionális irodájában történő elsődleges feldolgozásukat követően a kecskeméti Katona József Múzeumba kerülnek végleges elhelyezésre.

Munkatársak: Erdei Krisztina, Nagy Ferenc, Bene Zsuzsanna, Ollai Tibor, Berényi Béla, Pál Róbert technikusok.

CZIFRA SZABOLCS – WILHELM GÁBOR – ZSOLDOS ATTILA

257. Kecskemét, Mercedes-Benz gyár, RL-7 lelőhely (KÖH 59841)

(Bács-Kiskun megye) B, Sza, Á, Ú

A lelőhely Kecskeméttől és az 54. sz. főúttól D-re, az 5. sz. főúttól Ny-ra elhelyezkedő beruházási terület DNy-i részén található, Ny-ról közvetlenül a Monostori-dűlő határolja, amely egyben a telek Ny-i határa is. A telek és egyben a feltárás D-i szélét egy nádas-ligetes térség jelenti, ennek irányába továbbterjed a lelőhely. Az előzetes hatástanulmányok eredményei alapján 2009. március 2. és április 4. között végeztek a Kulturális Örökségvédelmi Szakszolgálat munkatársai megelőző feltárást a lelőhelyen, összesen 18 394 m²-nyi felületen.

A humuszolás során megállapíthattuk, hogy a régészeti objektumok a terület DK-i oldalán, az említett telekhatáron sűrűsödtek, ahol szarmata és Árpád-kori telepjelenségek, házak, gödrök, kemencék és árkok

kerültek elő. A lelőhely DNy-i oldalát újkori tanyához kapcsolható jelenségek zárták, míg ÉNy-i irányban nem terjedt túl a dombhajlat közepén, ÉK-i irányban pedig az eddig feltártnál nagyobb a kiterjedése.

A feltárt régészeti objektumok 3 korszakhoz kapcsolhatók: a terület DNy-i és ÉK-i oldalán bronzkori, a D-i oldalon császárkori, míg a teljes felületen kora Árpád-kori településhez kapcsolható régészeti jelenségeket bontottunk ki.

A leletek a KÖSZ szegedi regionális irodájában történő elsődleges feldolgozásukat követően a kecskeméti Katona József Múzeumba kerülnek végleges elhelyezésre.

Munkatársak: Berényi Béla, Juhász László, Kevevári Zsolt, Király Dávid, Pál Róbert.

PETKES ZSOLT

258. Kecskemét, Mercedes-Benz gyár,

RL-11 lelőhely

(KÖH 59844)

(Bács-Kiskun megye) Sza, A, Ú, I

Kecskemét határától és az 54. sz. elkerülő úttól D-re, az 5. sz. főúttól Ny-ra fekvő 450 hektáros gyárterületen 2009. április 20. és december 14. között a Kulturális Örökségvédelmi Szakszolgálat munkatársai megelőző feltárásokat végeztek, több ütemben. A későbbiekben a lelőhelyet összevontuk az RL-9 és az RL-10 lelőhelyekkel, a területre az RL-11 elnevezést használtuk a továbbiakban.

A 2008-ban elvégzett terepbejárás során a gyárterület DDK-i részén, az RL-11 lelőhelyen, 87 855 m² felületen őskori, szarmata és középkori edénytöredékeket találtak. Az RL-11-től közvetlenül DK-re elhelyezkedő RL-10 lelőhelyen 43 316 m² területen szarmata és középkori, míg az ettől közvetlenül K-re húzódó RL-9 lelőhelyen 47 138 m² felületen szarmata településnyomokat lokalizáltak. A három előzetesen kijelölt terület összesen 178 309 m²-t fedett le.

A megelőző feltárást az RL-11 lelőhely D-i részén, ill. a területet átszelő, tervezett vasúti nyomvonalszakaszon végeztük. A humuszolás 41 779 m²-en zajlott, ebből régészeti fedett 33 461 m² volt. Első ütemben 2009. április 20-án az RL-11 lelőhely D-i szélén kezdtük meg a munkát. Ekkor az eredetileg kijelölt feltárási négyzetten belül haladva közel 20 000 m²-t humuszoltunk le és tártunk fel. A következő ütemben július elejétől az előzetesen kijelölt lelőhely és a gyárterület között húzódó D-i oldalon dolgoztunk. Itt kb. 10 000 m²-en igen intenzív késő szarmata településnyomok kerültek elő. Nem mellékesen a területen tervezett vasúti nyomvonal egy szakasza is ide esett. A következő ütemben, szeptember végétől a terület K-i szélétől továbbfutó, ívesen DK felé kanyarodó vasúti nyomvonalszakaszt tártunk fel, közel 10 000 m²-en.

A feltárással érintett terület enyhén tagolt volt, mélyedések és lapályok váltakoztak magasabb térszínekkel.

A felszínt nagyrészt ártéri infúziós lösz, homokos lösz, ill. futóhomok építi fel, ezen humuszos homoktalajok, ill. csernozjom jellegű homoktalajok képződtek. A lelőhely területén egy ÉNy-DK-i irányú homokhát fut végig, melyet Ny-ról és K-ról egy-egy nagyobb mélyedés kísér.

Az első ütemben feltárt terület egy közel téglalap alakú részt fedett le. Az É-i részen ritkás elrendezésben kisebb gödrök helyezkedtek el a futóhomokkal fedett dombháton, de sűrűségük D felé folyamatosan növekedett. A gödrök mellett még két nagyobb méretű kerítőárok említhető meg, ill. néhány kemencés kis műhely és egy füstölő. Az objektumok az előkerült leletanyag alapján a késő szarmata korra keltezhetőek. A dombháttól K-re, egy markáns mélyedésben több nagyméretű kút került elő. Ezek mintegy fele késő szarmata kori volt, míg a többi az avar korban létesült. A kutak közül kiemelkedik az SNR 89, melyben kb. 25–30 edény összeillő töredékeit tártuk fel nagyjából 1 m vastagságban. A kerámia többsége az ún. párnás nyakú korsók körébe tartozik, melyek közül kiemelkedik egy nagyméretű, szalagos testű, besimított motívummal díszített darab. Emellett még egy öves edény, néhány tál, egy kisebb hombár és néhány kézikorongolt edény színesítette a palettát. A kútból két, a helyi anyagtól idegen, importkerámia is előkerült. Az egyfülű, sötétzöld mázas korsó gyakori a késő szarmata leletanyagban, de így, zárt leletegyüttesben, teljes nagyságában ritkán figyelhető meg. Igazi unikum egy kis, csücskös peremű, simított felületű, beböködött pontokból kialakított kereszttekkel díszített, kerek aljú edényke, amely a forma és a motívum alapján talán K-i, Pontus vidéki készítménynek tartható.

A terület Ny-i, ÉNy-i sarkában egy avar település kis részlete – egy épület, 4 kemencés műhely, néhány gödör, árok és kút – került felszínre. Az egyik kútban egy vasveretes favödör maradványait találtuk meg, míg egy másikban áttört liliomos, bronz nagyszíjvég feküdt egy malomkőpár kíséretében. A mélyebb részen haladt át egy É-D-i futású, újkori út nyomvonala is, melyen belül több keréknyomot is megfigyeltünk. Az utat szegélyező árkokból egy 18. századi krajcár mellett számos újkori kerámia, és 4 II. világháborús katonaló került elő egy repeszgránát kíséretében az 1944-es kecskeméti csata emlékeként.

A júliusi bővítéskor a területhez D-ről kapcsolódó, telekhatárig tartó részt tártuk fel. A területen a késő szarmata település folytatódott, igen intenzíven. Az objektumok többsége nagyméretű méhkas alakú verem volt, gyakran hamus, omladékos betöltéssel, jelentős mennyiségű leletanyagot tartalmazva. Előkerült néhány földbe mélyített épület, kemencék és füstölő is. A terület Ny-i felében, a mélyedésben még 2 szarmata kori kút volt, de ebben az irányban már nem folytatódott tovább a település, és az avar kori jelenségeknek sem észleltük nyomát. A lelőhely D-i irányban a terület határára túlra is áthúzódott, míg K felé kissé ritkult a jelenségek sűrűsége, de azok szintén csak a késő szarmata korra datálható leletanyaggal voltak keltezve. Az objektumok közül ki-